

OTKA-PÁLYÁZATOK

A magyarországi hódoltság és hódoltsági peremvidék kataszteri iratainak (tapu defter) feldolgozása (OTKA K 108919)

Szakmai beszámoló az első évről (2014)

Az elért eredmények rövid ismertetése

A 2014-re kitűzött pályázati cél szakmai megvalósítása kisebb eltérésekkel, de összességében a tervezett ütem szerint haladt. A kisebb csúszások, eltérések korrigálása 2015 elején szükségszerűen megtörténik. A pályázati cél megvalósulását veszélyeztető tényező nincs.

Az év folyamán egy esetben költségátcsopontosításra volt szükség (részletek az 1. a/ pontban). A 2014. évi pénzügyi keretből jogdíjra, fordításra és irodaszerekre tervezett összegeket 2015-ben kívánjuk felhasználni.

Eredményeink

1. Adatbázis-fejlesztés

A 2014. év fejlesztései során a terveknek megfelelően elkészült az „Oszmán összeírások” című relációs adatbázis logikai és fizikai modellje (SQL-Oracle). Az adatbázis tesztverzióban már működik, ami lehetővé teszi a 16–17. századi bonyolult szerkezetű oszmánli nyelvű defterekben (szandzsák-összeírásokban, javadalom-összeírásokban, birtokadományozási naplókban) szereplő adatok (személyek, tisztségek, helyek, események, időpontok) egyszerű keresését.

a) Az adatbázis elkészítését hosszas egyeztető munka előzte meg. Az egyeztetéseken a projektben részt vevő kutatókon kívül már részt vett Záros Zsolt, a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) programfejlesztő informatikusa. A szakmai szempontokat és a közbeszerzési törvény előírásai következtében fellépő pluszköltségeket figyelembe véve 2014 júliusában engedélyt kértünk arra, hogy a szakmai adatbázis létrehozását és fejlesztését az eredetileg tervezett

külső vállalkozó helyett Záros Zsolt végezhesse nem kutatói minőségben. A közreműködő fél módosítása költségátcsopontosítást vont maga után az újonnan belépő személyi költségek fedezése miatt. (Aktaszám: 14/730-4/2014)

b) 2014 végére az adatbázis logikai és fizikai modellje elkészült. Tesztelése sikeresen lezárult. A hosszúra nyúlt kezdeti egyeztetések következtében az adatbázis feltöltőfelületének 2014-re tervezett létrehozása 2015 első negyedévére csúszik át. A csúszás fennakadást nem okoz, mert a feltöltőfelület és a keresőfelület egyidejű kialakítása technikailag és szakmailag is indokolt. A feltöltőfelület létrehozásának költségeit is 2015-re átcsopontosítva kívánjuk felhasználni.

2. Defterek tudományos feldolgozása

A pályázat első évére tervezett hatvani, füleki, mohácsi, pécsi szigetvári defterek 10 000 helynévi rekordjából 7 620 helynévi rekord rögzítése készült el. A rögzített rekordok egy részénél az ID kapcsolat még nem megoldott. Az adatbázis tesztverziójába a szigetvári szandzsák eddig feldolgozott adatait (mintegy 1620 helynévi rekordot) töltöttük be.

a) A pályázati cél teljesítése érdekében már 2014 januárjában felmerült az igény a központosított közbeszerzési eljárás által biztosított korlátozott beszerzési lehetőségek miatt a befektetett eszközök körének bővítésére (kiegészítésként a digitalizált oszmán források, valamint a nagy részletességű térképek pontos megjelenítésére alkalmas képernyő beszerzésére) a költségvetés változatlanul hagyása mellett. Az engedélyezési eljárás gyors lebonyolódása ellenére a munkához szükséges notebookokat és monitorokat a támogatás folyósításának és a közbeszerzési eljárásnak az elhúzódása miatt csak július folya-

mán kaptuk meg. (A tárgyév felében az igényelt eszközök nem álltak rendelkezésre!) A defterek feldolgozását ezért az oszmanista kutatók saját eszközeikkel, saját korábban használt, de a későbbiekben konvertálható programjaikkal (Word, Excel) kezdték meg. A konvertálás, valamint az eddig feldolgozott adatok adatbázisba töltése az adatbázis feltöltőfelületének 2015. évi elkészülte után történik meg.

b) A hordozható számítógépek érkezésének csúszása miatt csak az év második felében kerülhetett sor az isztambuli kutatóútra, ami a mohácsi és pécsi szandzsák esetében hátráltatta a feldolgozás menetét, mivel nem állt rendelkezésre a feldolgozandó forrásbázis. Ebből a két szandzsákból mindössze mintegy 1000 rekord feldolgozására jutott idő.

3. Forrásfeltárás (Isztambul, 2014. 11. 17–2014. 11. 23.)

A pályázatban megjelölt témának megfelelően isztambuli levéltári kutatásaink során a Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA, Miniszterelnökségi Hivatal Levéltára) gyűjteményében őrzött oszmán központi pénzügyi hivatal (Defterhâne-i Âmire) 16. és 17. századi összeírás-sorozatai közül (Tahrir Defterleri, Timar Ruznâmçe Defterleri) az eddig kevésbé ismert, magyar közgyűjteményben még nem található köteteket kutattuk. A kutatást hirtelen közbejött egészségügyi problémák miatt az eredetileg tervezett három fő helyett kettő hajtotta végre. (A repülőjegy visszamondása miatt felmerülő költségeket az MNL vállalta magára.)

A digitális másolatban hazahozott felvételek száma összesen: 11 611 felvétel, ami az MNL OL eddigi törökországi hungarikaanyagának 30%-os gyarapodását jelenti.

a) Az MNL mikrofilmgyűjteményében a tahrir-defterek (TT) (mufassal defterleri és timar defterleri) sorozata már eddig is majdnem teljesnek volt mondható. Ebben a sorozatban célunk a hiányok felmérése és pótlása volt. 4 darab eddig ismeretlen vagy pontosításra szoruló defter másolatának elkészíttetésével tudtuk gyarapítani az eddig is gazdag gyűjteményt.

BOA TT 335, 343, 791, 1032

b) A Defterhâne-i Âmire Timar Ruznâmçe Defterleri (RZ) sorozatából, illetve a Maliyeden Müdevver Defterleri (MAD) sorozatból magyar közgyűjteményben mindeddig mindössze négy birtokadományozási jegyzőkönyv példány volt elérhető. Ezt a sorozatot a 2014. évi adatgyűjtéssel lényegesen, 48 darab 16. és 17. századi defterrel tudtuk bővíteni, melyek adatbázisban történő feldolgozását 2015-ben tervezzük.

BOA RZ 42, 78, 167, 168, 216, 275, 294, 302, 329, 362, 370, 377, 389, 413, 435, 482, 505, 520, 530, 542, 550, 562, 566, 586, 599, 607, 621, 630, 653, 656, 671, 679, 683, 691, 705, 720, 730, 738, 744, 769, 775, 786, 792, 797, 807, 821, 837

BOA MAD 113

c) A Maliyeden Müdevver Defterleri sorozatból hiánypótlásként történt meg a tartományi várakba kihelyezett portai janicsárok két defterének másoltatása.

BOA MAD 5241, 6144

d) Az oszmán központi kormányzat Bâb-i Âsafî Ruûs Kalemi Defterleri (RSK), illetve Kâmil Kepeci Tasnifi (KK) sorozatába tartozó, az Oszmán Birodalom közigazgatási viszonyai feltárásának alapjául szolgáló kinevezési defterek (Ruûs Defterleri) közül a 16–17. századi tisztviselők, így a magyarországi beglerbégek és szandzsákbégek kinevezési adatait is tartalmazó jegyzékek hat teljes példányának másoltatása történt meg, melyek Magyarországon eddig csak magángyűjteményben voltak megtalálhatók. A kinevezési defterek szintén fontos forrásokkal bővítik az MNL hungarikagyűjteményét és kontrollforrásként jelentősen hozzájárulnak a pályázati célként szereplő javadalombirtokos elit körének meghatározásához.

BOA RSK 1512, 1516, 1517, 1519, 1698D

BOA KK 217, 257, 258, 259, 261, 262, 266, 267, 434

e) A pályázat tárgykörébe tartozó, Isztambulban őrzött nagy mennyiségű iratanyag jelzetszintű feltárása 2014-ben megtörtént. A másolatok összegyűjtésének folytatását a 2014-ből megmaradt útiköltség átcsoportosításával, valamint költségmegtakarítás céljából a 2015. évi kutatóút átszervezésével, az ankarai utazást megszakítva néhány napos isztambuli kitérő beiktatásával tervezzük megvalósítani.

f) A hungarikakutatásra és digitalizálásra tervezett költségeknek csak mintegy 30%-át használtuk fel a törökországi reprográfiai szolgáltatások vártnál alacsonyabb ára miatt. A maradványösszeget a 2015. évi kutatásokra, illetve részben a projekt térinformatikai fejlesztéseire kérjük majd átcsoportosítani.

4. Térinformatikai fejlesztések

a) 2014 folyamán megkezdtük a projekt 2015-re tervezett térinformatikai fejlesztéseinek előkészítését a technikai kivitelezés lehetőségeinek megvizsgálásával, több vállalkozó ajánlatának meghallgatásával. A vállalkozói ajánlatok alapján már látszik, hogy a térinformatikai fejlesztés költségvetése némileg alultervezett, 2015-ben korrekcióra lesz szükség, ami a digitalizálási költségekből megmaradt összeg terhére kivitelezhető.

b) A térinformatikai fejlesztésekhez kapcsolódó, 2014-re tervezett jogdíjkifizetések összegét csak 2015-ben, a térinformatikai fejlesztések gyakorlati megkezdésével egyidejűleg kívánjuk igénybe venni.

5. Publikációk

A közlemények oldalon megjelenő munkák többsége csupán módszertani és történeti előtanulmányként szolgál a pályázathoz, még nem a 2014. év kutatási eredményei alapján született.

Értékelés

Az értékelőbizottság megjegyzése: A részjelentés szerint a munka forrásfeltáró része, az oszmán források digitalizálása szép eredményeket hozott. A törökországi legjelentősebb gyűjteményekből újabb nagy mennyiségű és teljes terjedelemben elkészült források állnak a MNL OL-ban a kutatás rendelkezésére, melyeknek a feldolgozása az újabban beszerzett technikai eszközökkel megkezdődik. Az eredeti tervekhez képest történt több módosítás, amelyeknek az okát a részjelentés világosan megmagyarázza, s úgy tűnik, hogy az eredeti terv végrehajtását a késlekedés nem fogja hátráltatni.

Szepesiné Simon Éva

SUMMARY

HSRF programs. The Source Exploration of the Cadastral Survey Maps and Documents (K 105 886) Professional report of the second year (2014) (43–45.) The exploration, the database and the partial digitisation of the cadastral documents kept in NAH (S 79) were conducted upon the plans in the second year of the HSRF tender, the planned actions were completed pro-rata. The survey group reached extraordinary results in the digitisation of the map sheets and the cadastral documents. The exploration and the digital availability of the historic materials has started, the maps and the documents are available on the Public Collection Portal. The history of the cadastral survey, the introduction of the sources, as well as the processing of the professional literature are available without limitations in the periodical *Catastrum*, and its online portal (www.catastrum.hu).

HSRF programs. The Exploration of Cadastral Surveys (tapu defter) of the Ottoman Hungary and the Periphery of the Occupied Region (OTKA K 108 919) Professional report of the first year (2014) (46–48.) The workers of the National Archives of Hungary (NAH) and the Hungarian Academy of Sciences, Research Centre for the Humanities, Institute of History started processing the Turkish documents regarding Hungary in the framework of a joint OTKA project (Hungarian Scientific Research Fund, HSRF) in 2014. The work was completed according to the plans in the first year, the test version of the Ottoman database was completed, and as a result of the surveys conducted in the Başbakanlık Osmanlı Arşivi in Istanbul (The Archive of the Prime Minister's Office) the Turkish Hungarica data of NAH has expanded by 30%.